

Yttrande över Mediegrundlagskommitténs betänkande Ändrade mediegrundlagar(SOU 2016:58)

Svenska Snustillverkarföreningen önskar lämna synpunkter på ovan nämnda utredning i den del som avser ändringar i Tryckfrihetsförordningens (TF) första kapitel och förslaget till delegationsbestämmelse om produktinformation m.m. (d v s införandet av en möjlighet att införa undantag från Tryckfrihetsförordningen i vanlig lag, § 12 p.4) samt vad gäller skyddet för den kommersiella yttrandefriheten och frågan om neutrala tobaksförpackningar. Då snus klassificeras som ett livsmedel, så gäller i allt väsentligt livsmedelslagens krav på snus (särskilda restriktioner finns avseende bland annat marknadsföring och åldersgräns), varför föreningens resonemang till stora delar baseras på Livsmedelsföretagens remissvar.

Utredningen är angelägen för Svenska Snustillverkarföreningens medlemmar då det var just ett tilläggsdirektiv med sin grund i den tidigare under 2016 lämnade Tobaksutredningen, som slog fast att förslaget om s k neutrala paket stred mot grundlagen. Förpackningar av olika slag anses vara tryckta skrifter enligt TF:s definition och därmed omfattas av skyddet för tryckfriheten.

Att Mediegrundlagskommittén kommit fram till slutsatsen att staten inte äger rätt att besluta hur en förpackning ska se ut är ett välkommet besked. Det finns ändå anledning att kritisera enskildheter i förslaget. Redan dagens situation där hälsovarningarna på snusdosor ändrats flera gånger med konsekvensen att staten därmed tvingat tillverkare att förmedla budskap som inte visat sig hålla över tid, visar på risken med att låta politiska beslut trumfa hävdvunna och grundlagsfästa principer eller vetenskaplig empiri.

Svenska Snustillverkarföreningen anser att inskränkningar i tryck- och yttrandefriheten endast ska genomföras om det finns mycket goda skäl för det och om syftet med den tänkta inskränkningen inte kan uppnås på annat, mindre ingripande sätt. Dessutom måste inskränkningen vara proportionerlig och effektiv. Något annat kan inte vara acceptabelt. Till detta kan läggas det praktiska önskemålet att det från politiskt håll och från olika typer av kontroll- och revisionsorgan sker en uppföljning av vilka entydigt positiva effekter som olika typer av inskränkningar har medfört. Kan inte sådana påvisas, är en naturlig konsekvens att undantagen upphör och att grundprincipen gäller generellt.

Den kommersiella yttrandefriheten

För ett exportberoende land som Sverige är den kommersiella yttrandefriheten och immaterialrättsliga tillgångar såsom varumärken mycket viktiga att skydda. Det skydd som TF ger förpackningar och därmed också varumärken är en viktig grundsten i skyddet också för näringsfriheten. Tyvärr ser vi tendenser i internationella fora och i många länder att politiker försöker reglera sådant som den politiska majoriteten för tillfället anser vara dåligt eller skadligt för hälsan eller miljön, t.ex. tobak och alkohol men även läsk, godis och sådant som definieras som "ohälsosamma livsmedel" tas allt oftare upp.

I Norge har det nyligen beslutats om neutrala paket för både cigaretter och snus, vilket medför att den norska regeringen tar på sig ett stort ansvar när den gentemot konsumenterna likställer två så pass olika produkter när det gäller hälsopåverkan. Liknande misstag bör inte göras av den svenska regeringen.

Starka varumärken en viktig konkurrensfördel. För svenska företag är därför ett starkt skydd för varumärken och den kommersiella yttrandefriheten viktig att skydda. Detta måste vara utgångspunkten när utredningens förslag analyseras i regeringskansliet. Effektiviteten av inskränkningar i den kommersiella yttrandefriheten måste också ifrågasättas. Leder dessa verkligen till avsedd effekt, d.v.s. att skydda hälsa eller miljö?

- Förslag till delegationsbestämmelse i 1 kap. 12 § p.4 Tryckfrihetsförordningen

Mediegrundlagskommittén föreslår att det införs en ny bestämmelse § 12 p.4 i första kapitlet i TF, en s.k. delegationsbestämmelse som möjliggör att regeringen i vanlig lag uppställer krav på att det införs varningstexter, innehållsdeklarationer eller annan liknande produktinformation som förekommer när det gäller tryckta skrifter samt på hur sådan information ska utformas under förutsättning att syftet med kravet är skydd för hälsa, miljö eller konsumentskydd. Utredningen preciserar att sådana krav t.ex. kan gälla en skyldighet att ange vissa uppgifter samt att ge informationen en specifik storlek och placering.

Motiveringen till utredningens förslag är att det sedan 2002 etablerats en praxis i lagrådet att medge denna typ av inskränkningar om de följer av regleringar inom ramen för EU-samarbetet som avser att skydda hälsa eller miljö. Förslaget är avsett att kodifiera denna praxis samt utöka den något ytterligare. Utöver detta motiverar utredningen ändringen med att den är avsedd att underlätta Sveriges förhandlingsarbete i kommande lagstiftningsärenden in om EU-samarbetet.

Svenska Snustillverkarföreningen avstyrker med kraft detta förslag då det riskerar att få långtgående konsekvenser och förändrar grundlagens själva syfte. Genom att införa en gummiparagraf i grundlagen, har i praktiken det skydd som grundlagen ska tillförsäkra medborgarna, upphävts. Det är nu inte så att grundlagen är till för att underlätta svenska byråkraters eller politikernas förhandlingar inom EU, utan att ge medborgarna ett skydd mot en tillfällig riksdagsmajoritet, som inte ens behöver vara absolut.

Det exempel som anförts är behovet att kunna använda bipacksedlar för veterinärmedicin. Om detta nu skulle vara ett reellt problem i någon form, så är lösningen att undanta just den typen av tryckt skrift som rör information angående medicin till djur, inte att införa en bred delegationsbestämmelse.

Svenska Snustillverkarföreningen ifrågasätter alltså förslaget om att möjliggöra krav på varningstexter av viss utformning m.m. i vanlig lag. Som utredningen själva konstaterar finns redan i dag en etablerad praxis där Lagrådet konstaterat att det finns ett visst utrymme att i vanlig lag ålägga producenter att förse en förpackning med viss utformning. Att motivera förslaget till ändring med ett behov av att kodifiera den etablerade praxisen samt för att underlätta för svenska förhandlingar inom ramen för EU-arbetet är inte proportionerligt. Behovet av denna ändring kan ifrågasättas med tanke på att det redan i dag finns mycket omfattande krav på innehållsdeklaration för livsmedelsförpackningar, av vilka de flesta härrör från EU-lagstiftning. Det har heller inte visats att den typen av varningstexter eller omfattande krav på innehållsdeklarationer som förslaget öppnar för är effektiva i att uppnå det mål som motiverar att man inskränker TF:s skydd.

- Neutrala förpackningar

Utredningen fick genom ett tilläggsuppdrag också uppgiften att analysera hur en reglering av s.k. neutrala tobaksförpackningar förhåller till TF samt, om kommittén kommer fram till att en grundlagsändring är nödvändig för att kunna införa en sådan reglering, lämna nödvändiga författningsförslag.

Mediegrundlagskommittén kommer i betänkandet fram till att det är nödvändigt att ändra TF om man ska kunna införa krav på neutrala tobaksförpackningar. Kommittén formulerar även hur en sådan undantagsbestämmelse skulle kunna se ut (1 kap, § x), men tar inte ställning i sak huruvida en sådan ändring bör införas.

Svenska Snustillverkarföreningen avvisar alla förslag till ändringar i TF som skulle möjliggöra införandet av krav på neutrala förpackningar. Även om utredningens förslag i det här hänseendet är begränsat till tobaksförpackningar kan de motiv som anförs för ett sådant förslag appliceras även på andra typer av förpackningar av varor som av en rådande majoritet för tillfället anser vara skadliga för t.ex. hälsa eller miljö.

Att möjliggöra för staten att i lag ställa krav på neutrala förpackningar innebär en de facto expropriering av företagens varumärkesrätt och minskar deras immateriella tillgångar. Ett sådant förslag skulle innebära mycket långtgående konsekvenser för många varumärkesägare. Det måste därför visas att en sådan åtgärd är både proportionerlig och effektiv innan man går vidare med en sådan inskränkning av lagen.

Avslutningsvis vill Svenska Snustillverkarföreningen understryka vikten av att hålla fast vid den praxis som finns kring att grundlagsändringar enbart ska genomföras om det finns ett brett parlamentariskt stöd för dem.

Patrik Strömer, Generalsekreterare Svenska Snustillverkarföreningen, e u